35233, VII, C, g. 62

Ubinam gentium sumus?

Riše i karakteriše

Hrvatski Hren.

Podlistak iz „Slovenca".

1895.

Samozaložba. — Tisak Katoliške Tiskarne u Ljubljani.

U

Ubinam gentium sumus?

Riše i karakteriše

Hrvatski Hren.

Podlistak iz „Slovenca“.

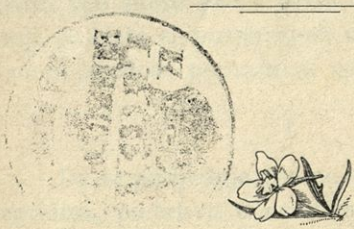

1895.

Samozaložba. — Tisak Katoliške Tiskarne u Ljubljani.

030055617

Hrvatska Posavina, 24. lipnja 1895.

Veleučeni gospodine uredniče!

Držim, da će Vaše čitatelje zanimati, uzčitaju-li koju i o naših crkvenih i družtvenih prilikah, o položaju crkve kod nas u Hrvatskoj, po imenu u negdašnjoj biskupiji bl. Augustina Kažotića, pošto smo mi Hrvati sa slovenskom braćom i krvju i težnjami, a osobito istom sv. vjerom toli uzko spojeni, te pošto ste vi Slovenci u crkvenom pogledu već skoro prošli krizu, koja nam tek predstoji, pa biste vi, poznavajući naše prilike, uzmogli danom zgodom pomoćnicu nam ruku pružiti.

I.

Da su posljednje godine, godine dugoga interregnuma, po crkvu u nas bile vrlo tamne i tužne, da se za toga vremena provelo okupaciju dobrahna diela crkvenih pravah: to je lahko razumjeti; svu se nadu stavljalo u skoru budućnost. I evo i ta budućnost posta sadašnjost. Pa svejedno, da same sebe pitamo: a je-li sada bolje? — težko bi bilo na to povoljno odgovoriti, te bi valjalo priznati i reći: zlo je sada, a gorjemu se nadamo, kako jasni kazuju znaci.

Istina je: već je skoro i godina danah, što nam osvanuo novi, davno već željkovani nadpastir, Hrvat dušom i tielom, svećenik duha Božjega, pun dobre volje; istina je: sve on sile napreže, e bi mu se duhovničtvo u duhu preporodilo, pridiglo, ojačalo, za borbu koja mu je na pragu očeličilo. Sretna je bila za tu svrhu misao nadpastirova, da je odmah, čim zasjeo stolicu, kako već i sami znate, stao uvadjat duhovne vježbe za sve duhovničtvo, pa se te vježbe već prošlih praznikah obdržavale odmah u dva mjesta: u Zagrebu i u Krapinskih Toplicah. I jednim i drugim vježbam sam je nadpastir glavom prisustovao, sam glavom i sudjelovao, ozbiljnom, otčinskom riečju sokoleć i podpaljujuć duhovničtvo na život pravo svećenički, na život po duhu sv. Crkve, na rad neumoran prema svećeničkom svetom zvanju. To bo prije svega treba, da duhovničtvo bude »sol zemlje i svjetlo svieta«, »sal terrae et lux mundi«.

Druga je radostna pojava, da su ovoga ljeta, kako saznasmo, počele duhovne vježbe i za gospodje u Zagrebu, i to u samostanu milosrdnih sestarah. Već od prije drže se u tom samostanu duhovne vježbe za učiteljice, a sestre milosrdne sve su žrtve za tu plemenitu svrhu veledušno doprinosile.

Žaliti je, što se râd tih sestarah u Zagrebu i druguda po Hrvatskoj premalo cieni i uvažava, što se na njihov rad, imenito u školi, i od neke višje strane prekim i zavidnim okom gleda, što ih

s iste te strane svakom prilikom veksiraju — moći ću Vam uskoro i nešta točnije o tom pisati, jer, kako čujemo, sprema se od te strane nova navala na njihov inštitut. Tko pozna duh strogo crkveni toga duhovnoga reda, a zna, kako od one strane puše vjetar protivan tomu duhu, neće se tomu puno čuditi. — A ipak nebrojeno puno dobra tvori taj inštitut ne samo za Zagreb i Hrvatsku nam domovinu, nego i za sav slovjenski jug, pa i dalje sa svojih preko 60 (šestdeset) filijalkah, razsijanih po Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji, po Bosni i Hercegovini, po Kranjskoj (djeluju naime od nedavna i u Kamniku), po Staroj Srbiji, Rumeliji i Arbanaskoj, a najzad i u Ugarskoj. Žaliti je, da njihov predstojnik, u visokoj starosti svojoj, jedva već i odolieva silnomu poslu i teretu, što je na-nj navaljen, i što možda i preveć popušta pritisku onih odozgor, a ovi dakako zlorabe njegovu koncilijantnost, koja je manje više nerazdruživa sa staračkom dobom. Siedoga toga i nada sve nesebičnoga predstojnika milosrdnih sestarah, prečastnoga g. kanonika i opata Fidela Hoeppergera, brojiti je bezuslovno medju najzaslužnije dobrotvore ne samo Hrvatske, no i svega slovjenskoga juga: riedki taj muž, još u svojoj visokoj starosti uza sve naravne slabosti staračke dobe neizmjerno žilav, energičan, praktičan i uztrajan, spaja sa poviešću svoga dugovjeka djelovanja u Hrvatskoj zamjeran dio poviesti kulturne i u Hrvatah i u drugih južnih Slovjenah.

Jest u veliku pohvalu sadašnjemu nadpastiru nadbiskupije zagrebačke, što on tomu inštitutu, kako nam kazuju, posvećuje osobitu svoju brigu. Dao Bog, pa našao nadpastir prilike, posvećivati osobitu brigu još i drugim dobro disciplinirani duhovnim redovom i mužkim i ženskim, kakovih bi trebalo širom nadbiskupije u obće, a u Zagrebu napose!

I to je utješljiv znak, da je velik broj otmenih gospodjah zagrebačkih podastrao, kako čujemo, Nj. Presvietlosti g. nadpastiru molbu, da bi što prije dao u Zagrebu obdržavati pučke misije. No mi mislimo po svom dakako nemjerodavnom mnienju, da bi to možda još malo prerano bilo: prije treba, da se samo duhovničtvo to više duhovno obnovi, da u njem to više ojači »spiritus ecclesiasticus«, a najpače, da se to prije rieši nedostojnih sponah plačnoga i štetnoga skrbničtva svjetovnih moćnikah i vlasteljah, kako bi ono, u sebi jako a iz vana slobodno, bilo i zaista voljno, da podržaje i nastavlja plod svetih misijah, pa da na osnovu, što bi ga sv. misije položile, u istom duhu i dalje gradi.

II.

Sve su to i još više toga liepe i radostne pojave probudjena duha crkvenoga, novo nastala života religioznoga. Pa svejedno uztvrdismo, da je crkveno i družtveno stanje u nas i sada tužno. Kako to? Evo kako!

1. Presvietli gospodin nadpastir usupor svoj svojoj dobroj volji nemože da uspije baš tamo, gdje je po crkvu i družtvo naše najprečije: u slobodnom postavljanju valjanih duhovnikah na najvišja, najodlučnija mjesta nadbiskupije, pa tako je spriečan u slobodnom i blagoslovnom upravljanju svoga stada, jer mu baš u toj stvari baca neprestano klipove pod noge — vis. naša vlada, koja je, da više ne velimo, skroz na skroz liberalačka, a k tomu magjaronska, hoće reći protunarodna. Eto već je prošla ciela godina, kako je nadbiskupska stolica popunjena, a još nijedan novi kanonik nije imenovan, prem ih je praznih 14 (četrnajst) »stalla«, a medju njimi i »stallum praepositi majoris«. Da tu zapinje crkvena uprava, da to zlo djeluje i na duhovničtvo i na puk, nitko nedvoji.

A zašto nije do sada novih kanonikah imenovano? — Razlog tomu jest za pravo u veliku pohvalu nadpastirovu, al itako po nas plačan. Vlada hoće za kanonike ljudih, koji budu s njom gredili, štono je rieč: »durch dick und dünn«, ljudih, odanih dušom i tielom današnjemu sustavu političkomu, vjernih pripuzah današnje magjaronske stranke, što je na krmi, bio njihov prošli ili sadanji život ovaj ili onaj: — a nadbiskup hoće po svojoj duševnosti za ta mjesta ljudih, koji su zaista vriedni takove časti, te i znanjem i životom sposobni za tako visoka i znamenita mjesta u crkvenoj upravi. Odtuda nesporazumak, odtuda odgadjanje imeno-

vanja. Jedan je kandidat nadbiskupov vladi nepoćudan, što je tobože odveć »ježuvit«; drugi, što je politički opozicionalac; treći, što za magjaronsku politiku premalo skrbi te svoje podčinjene preslabo muštra u duhu te politike, ili neima za tu politiku inače dosta zaslugah; četvrti, što je značaja odlučna, samostalna; petoga opet oklevetalo od stalne strane i svašta mu prišivalo itd.*) A nije to ni mučno razumiti, kad se znade, da današnja država hoće pošto poto imati crkvu u svojoj vlastitoj »regie«, da joj bude »višji policajni inštitut«, za obuzdavat »prostotu«, bez vlastite slobode, bez samosvojnosti, bez neodvisnosti: moderna država hoće, da bude sama »in omnibus omnium potens.«

Težko je u takovih obstojnostih biti nadpastirom, za cielo je takova služba dandanašnji »opus bonum«, pače »arduum«, gotovo »martyrium«.

III.

Kada današnja liberalačka vlada nadbiskupu pravi takovih neprilikah u slobodnom upravljanju crkvenom, nije se čuditi, što je još gorje u drugih

*) Tek što to napisasmo, puče glas, da je za šest kanonikah uslovljeno i sporazumilo se od obie strane, da se našao »compromis«; a dok vodimo korekturu, čitamo, da su zbilja imenovana 4 nova kanonika, al med njimi nijedan opozicionalec, a druga dvojica, po nadbiskupu predložena, odbijena su od vlade. O tom Vas izviestim drugikrat. O. p.

stvarih, u kojih država misli, da ima izključivo pravo uplitati se: a to je na polju školstva našega. Na tom je polju, žalibože, u osobi sadanjega vladn. odjel. predstojnika za bogošt. i nast., dra. Ise Kršnjavia, pobjedila liberalačka, protucrkvena tendencija vladina.*)

Tako je medju drugim zasluga sadanjega odjel. predstojnika, i on ima na duši:

1. da je od škole, od zemaljskoga zavoda još za »interregnuma«, baš brutalnim i skroz na skroz nepravičnim načinom odstranjen, pače odpušten jedan učen i revan naš duhovnik, doktor bogoslovja, kojemu je sama vlada bila prinuždena izdati sjajnu svjedočbu o njegovu revnom i požrtvovnom radu na polju škole; a odpušten jedino zato, što je strogo vršio naredbe sv. crkve.

Zasluga je predstojnikova:

2. da je od drugoga zemaljskoga naučnoga zavoda u Zagrebu, bez predhodna pitanja crkvene oblasti, premješten na zavod iste vrsti, al izvan Zagreba, dakle na niže mjesto, — hoće reći kažnjen — drugi jedan jednako vrl i revan duhovnik, sa svoga revnoga rada u školi i u odgojenju obće poznat spisatelj i školski stručnjak; k tomu ga u isto vrieme odpu-

*) Da i to zlo djeluje na vanjsko duhovničtvo, to je istina, kako je takodjer istina, da današnja liberalačka svojta, kako posvuda, tako i u nas Hrvatah, onamo grede, kako bi posijala nepovjerenje medju nadpastirom i njegovim duhovničtvom i tim nadbiskupa odciepila od duhovničtva mu, e bi mu podsjekla žile uspješnomu djelovanju. O. p.

stilo iz drugoga odgojnoga zemaljskoga inštituta »brevi manu« bez ijedne pohvalne rieči priznanja za njegovo mnogogodišnje najsdušnije djelovanje u tom inštitutu: — a to sve samo zato, da ga maknu iz Zagreba, gdje je svojom otvorenom in neustrašivom riečju bio nepriličan nekim ljudem kod naše magjaronske vlade. A budući si on svjestan, da te kaštige ničim zaslužio nije, radje se odrekao škole i pošao na ladanje za kapelana, nemogavši primiti ponudjenu mu plovaniju.

I jedan i drugi vrli i odlični taj duhovnik zatražio u vlade disciplinarnu iztragu, no uzalud: odgovorilo im, da te iztrage netreba, a ipak ih odpustilo, premjestilo, prem im nikakova prekršaja vlada ni slovom nedokaza. To su za cielo azijatske obstojnosti.

Predstojnikova je nadalje zasluga:

3. da je sa škole maknut treći jedan revan i učen duhovnik, takodjer doktor bogoslovja, profesor u zemaljskom jednom srednjem zavodu, te pošao na plovaniju.

Predstojnik ima na duši:

4. da je sa škole maknut, bez predhodna pitanja duhovne oblasti i bez dokazane krivnje, četvrti jedan revan duhovnik i kateketa na zemaljskoj pučkoj školi, jer se nije znao klanjati tamo, gdje mu toga svećenička njegova duševnost nije dopustila.

Predstojnik je kriv:

5. da se je škole odrekao i na plovaniju otišao peti jedan učen i revan duhovnik, a i

on doktor bogoslovja, mnogogodišnji kateketa na nižjoj ženskoj pučkoj školi u Zagrebu i višegodišnji urednik »Hrvatskoga Učitelja«, jer mu pod ovim predstojnikom nije tegnulo dobiti kakovo mjesto na kojem srednjem ili od niže pučke škole u obće višjem školskom zavodu, prem je takovih mjestah bilo često praznih i prem je on i doktor bogoslovja te u školskih stvarih izkusan; a ne tegnulo mu biti promaknutim sbog njegova stalnoga i čistoga svećeničkoga i hrvatskoga značaja: držalo ga kod vlade opozicionalcem. Kazivaju nam, kako mu predstojnik na oprostu osobno izjavio, da je i »clique« mladih duhovnikah, u koju da i njega predstojnik broji, kriva, što vlada u nas toliko povladjuje Srbom proti čelik-Hrvatom, a da bi vlada Srbe napustila, kad bi ju hrvatska opozicija podupirala; — to hoće reći drugimi riečmi: »Vi se Hrvati opozicionalci nećete da predate na milost i nemilost sadanjoj stranci, što je na krmi, t. j. nama, vi nećete da svimi silami pomažete naš lažiliberalizam: zato ćemo vas pomoćju Srbah gnjesti i satrti.« Slično izjavio se je isti predstojnik jednoč u hrvatskom saboru, da će poput kovača nemilosrdno kovati tvrdo železo (hoće reći učitelje i duhovnike u školi, koji neće, da plešu posve po njegovu taktu), dok neuništi opozicionalnu »clique«, pa ma komu ognjene iskre i lice opalile. (Sa učitelji žalibože jest već malone posve svršio kovački svoj posao; al sa duhovnici malo hramlje.)

Evo tako postupa današnja vlada u osobi svoga odjel. predstojnika sa onimi duhovnici u školi, koji pokazuju stalan i čvrst značaj, koji su još dosta odvažni braniti prava i slobodu crkve. Tako naprasito i nasilno niti je ikoj predstojnik dosada postupao prama crkvi, niti mislimo, da je takova šta drugdje često naći. Ove pojave očito kazuju, da država u nas grede i otajno i javno onamo, kako bi od škole odgonila sve, što pači njezinu planu, po kojem misli upliv crkve iz škole posve iztisnuti, a biti u školi jedina »omnium potens«.

Ali nisu ni to još sve žrtve: tegnula bi još koja pasti na polji svećeničkoga rada u školi: nedrži bo predstojnik, da je već svu »ultramontansku clique« mladjih duhovnikah raztepao: tegnula bi još koja ognjena takova iskra frcnuti iz njegove kovačnice, nerazbije-li mu se medjutim nakovalo, neizpadne-li mu prije kladivac iz rukuh.

IV.

No tko bi mislio, da je današnja vlada u osobi svoga odjel. predstojnika, provodeći državnu omnipotenciju, zadovoljna tim, da sebi posve podvrgne samo one stvari i osobe v crkvi i školi, na koje ima bar na oko kakovo takovo pravo, taj kruto obsjenjiva sama sebe. Gospodin naš »Illustrissimuš« podje i dalje: on posegnu rukom i za takovimi osobami i ustanovami u školstvu, na kakove i sâm kazuje, da nema nikakova prava, on

posegnu kovačkom svojom rukom i za školskim našim glasilom »Hrvatskim Učiteljem«, koj je prvo dvadeset malone godinah od duhovničtva osnovan, da brani interese vjere i crkve proti navalam moderne protucrkvene pedagogije, što ju i u nas porodila zlokobna po naše školstvo godina 1874, kad je Mažuranićeva era i nas usrećila bezkonfesionalnim školskim zakonom. Neumorni naš »Illustrissimuš« spravio je nedavno i to jedino naše neodvisno katoličko pedagožko glasilo, (barem bi takovo moralo da bude) pod svoju kapu. A kako ga na to spravi? Vlastnika mu (bar se na hrptu lista takovim kazuje) postavi za ravnatelja zemaljskoga učiteljišta u Zagrebu, hoće reći: sveza mu ruke, pa si ga prisvoji, ter sudi, da je tim i ravnateljevo vlastničtvo njegovim postalo, a tim dakako i uredničtvo lista. Pa kad mu nebje u volji novi urednik, što ga vlastnik lista postavio bio početkom ove godine, prisili vlastnika, da urednika, štono je rieč, »stante pede«, »pošalje na imanje«, jer da taj urednik »bunu nosi medju učitelje«. Neučini-li tako, da budu listu zaprta vrata u sve naše škole. I vlastnik toj sili, žalibože, popusti i svoga »jednomjesečnoga« urednika odpusti. A kakovu »bunu« urednik novi nosio medju učitelje? Kazuje nam to sam urednik u svom »otvorenom pismu« na predstojnika, što ga jamačno i Vi već uzčitaste u naših javnih glasilih. Nemari što je urednik, duhovnik dakako, vješt školstvu, nemari što je mnogo godinah revno i, koliko znamo,

uspješno djelovao u školah samostana milosrdnih sestarah u Zagrebu, nemari što ga predstojnik, kako čitamo u »otvorenom pismu«, i sâm pohvalio s njegova obsežna djela »O školskom pitanju u nas«, nemari što mu nemože ničim dokazati kakovu krivičnost i nezakonitost u njegovu javnom radu: urednika valja maknut, jer odvažno brani prava crkve; to predstojniku trn u oku. Pa namještaj nova urednika, svjetovnjaka, čovjeka poštena, dobra, al svoga službenika, profesora i ravnatelja zemaljskoga zavoda. I tako privezala vlada sebi i list, i »vlastnika«, i urednika lista.

Jedva mogosmo i vjerovati takovo nasilje, takov zulum, kad dočusmo za-nj. Na takovu krivičnost i protuzakonitost moralo bi cjelokupno duhovničtvo listom ustati, da brani princip slobode i pojedinacah i same crkve: proti tomu valja da u prvom redu prosvjeduje kateketski sastanak na usta svoga odbora, pokle su katekete na svom prekolanskom sastanku taj list proglasili svojim organom.*) — Al kao da je opet sve zaspalo**); pa nije čudo, što u nas svjetovni vlastodržci za slobodu crkve nepitaju: »negligimur, quia negligimus«. — I sam »jednomjesečni« urednik, krivično od lista maknut, nebi se po našem mnienju smio

*) Rekosmo, da bi to kateketski sastanak morao učiniti na usta svoga odbora, pokle se ove godine, — kako uzčitasmo, neće sastanak držati. Zašto? O. p.

**) Jedini se »Obzor« u toj stvari nešta miče. Pa na tome mu iskrena hvala od svakoga svjestna našega duhovnika.

zadovoljiti ciglim svojim »otvorenim pismom« na predstojnika, već ili zahtievati, da se protuzakonitost popravi i on uzpostavi, — ne porad njega samo, već poglavito porad stvari, — ili od svoje strane živo raditi o tom, da se nov neodvisan katol.-pedagožki list osnuje.

Nije dakle obsjenjivat same sebe, već priznat, da i u nas svjetovni vlastodržci, hoće reći, današnja magjaronska stranka, koja je na koritu, gredu za tim, da svačiju slobodu skrše, a imenito, da školstvo posve podvrgnu samovlasti državnoj, a svako i sliednje utjecanje crkve u školu da posve odstrane, — na vlas po programu framasunske lože, kako je taj program veliki Leon XIII. živo i jasno ocrtao u svojih enciklikah »Humanum genus« od 20. trav. 1884 i u »Na biskupe, duhovničtvo i narod Italije« od 15. listop. 1890.

I u tom radu prama programu framasunskom i u duhu lože zauzima u nas odlično mjesto, kako dosada pokazasmo, sadanji vladn. odjel. predstojnik za bogoštovje i nastavu.

V.

Dakle je i on framasun? — Spočitnulo mu to opet i opet u javnih naših glasilih: a on se opet i opet, pa i svetčano od toga peri i brani. Ali to svetčano pranje i branjenje, bez drugih razlogah, malo šta ili ništa nit opere nit obrani; jer ako je predstojnik zaista u framasune otišao, znamo da su članovi te krasne cjepke vezani i

lagat i hinit, da neodadu njenih tajnah i članovah pred »profanimi«.

Govorkalo se i glasalo, da je središnja loža budapeštanska sadanjemu predstojniku ponudila još za prvanjega predstojnika ovo mjesto pod uvjet, da provede u Hrvatskoj ovo dvoje: prvo, da po malo odstrani svako uplitanje crkve u školstvo, a drugo, da u nastavu upelja magjarski jezik, i da je on uz taj uvjet to mjesto i primio. Bilo s tom famom kako da bilo, ipak se čini, da sadanji predstojnik, ne baš velik prijatelj svojemu predšastniku, debelome prijatelju banovu, čvrstije sjedi, nego i sam ban, kako je bilo moći već u više slučajah opaziti; a istina je prava, da predstojnik živo o tom radi, sad pritajeno, sad otvoreno, da provede one dvie spomenute stvari. Da se program lože neprovodi uviek otvoreno i podpuno, gdje za to još nije hora, i to je u programu lože, kako svjedoči sam veliki Leon XIII. u svojih pismih.

Netegne nam upravice dokazati predstojniku, da imenice pripada kojoj loži — bilo budapeštanskoj, bilo zagrebačkoj, koja je filijalka budapeštanskoj, ali to je jasno, da su u zagrebačkoj loži, što znamo, većjim dielom pristaše današnjih vlastodržacah magjaronah, a jasno je i to, kako vidismo iz ovoga, što je dosada rečeno i što ćemo još navesti, da preko sadanjega predstojnika loža u nas provodi pomalo, a kadikad i dosta naprasno, svoj program, kako ga orisa sv. Otac u svojih pismih.

VI.

Posve je prema tomu programu, van onoga, što dosada navedosmo, i to:

1. što je u nas bez svake prave potrebe stvoren ženski licej, u kojem žensku omladinu odgajaju skroz na skroz u duhu liberalačkom, jer je zavod taj bezkonfesionalan, po modernom duhu uredjen, namienjen emancipaciji ženskinjah, a vjerska je poduka i vjersko odgojenje stegnuto na »minimum«. Za taj licej čine silnu propagandu odozgor, obletaju zagrebačke otmenije obitelji, da ga napuče,*) gone odozgor one, što su u odnošaju sa vlastodržci današnjimi i od njih ovisni, da svoj pomladak povjere tome zavodu, umjesto zavodom, koji su bar još dielomice u rukuh crkve: al usupor tomu ovi su zavodi prenatrpani, da je trebalo otvoriti po više paralelkah, jer ima dandanas u naših obiteljih, hvala Bogu, još jaka zaliha zdrava, liberalačkom vrtoglavicom nepomućena naravna suda, kad je red, da skrbe za nedužnost i budućnost ženskoga svoga poroda.**)

*) Začusmo, da u novije vrieme po Zagrebu i arak kola za podpise, e bi zagrebačke otmenije obitelji na vladu dale molbu, da se taj zavod, dosada još za pokus otvoren, proglasi definitivnim. Tako se stvara javno mnienje odozgor za liberalne inštitute. No o tom drugi put obširnije. O. p.

**) Dakako da bi i taj zdravi sud — liberalcem je to sredovječna predsuda — tegnuo s vremenom oslabiti i podleći modernomu protukršćanskome duhu vremena, nepočne-li u nas još za vremena kretati na bolje, neprenu-li se za vremena oni, o kojim govori Is. 62, 6. 7. O. p.

Sličnu ovoj vidismo pojavu u Belgiji do g. 1884. gdje su javne državne škole, u rukuh lože, a uzdržavane javnim ogromnim troškom katoličkoga naroda, bile nasploh prazne, a privatne katoličke škole, u rukuh redovničkih zadrugah, a uzdržavane privatnimi silnimi prinosi istih katolikah, bile prepune.

I druga glavnija mjesta u Hrvatskoj dielom već jesu, a dielom još budu usrećena takovimi ženskimi liceji.*)

*) Držimo, da bude čitateljem ne samo ugodno, već i koristno, navedemo-li ovdje, da razsvietlimo narav i svrhu takovih ženskih licejah, doslovce ono, što je o njih sudio blagopokojni revni i učeni kardinal-nadbiskup zagrebački, a velik poznavatelj škole i odgojenja, Juraj Haulik tik pred smrt svoju, u svojoj posljednjoj enciklici od 14. veljače 1869 »O nastavi i uzgoju mladeži.« — Raztumačiv glavna načela valjanu odgojenju i glavne uvjete za uspješno kršćansko odgojenje, i odsudiv zatim odrješito namisao razstavit školu od crkve, kako i bezkonfesionalne odgojne zavode za mužku mladinu, veli kardinal o tih posljednjih zavodih u pogledu ženske mladeži doslovce ovo: »Ali niti s ovim nije još zadovoljan liberalni, kako ga rado imenuju, a sbilja vjeri samo neprijateljni duh našega vremena. Nije njemu naime dosta, da mladeži mužkoga spola otme vjeru, a to će reći najblagotvornije promicalo uljudbe srca, već on opako svoje nastojanje razprostire i na nježnu dobu ženskoga spola, dočim se pod izlikom višje obrazovanosti podižu odgojilišta, u kojih se djevojkam izmedju 14. i 18. godine nudi ovakova svjetska, i svakoga duha stavne vjere lišena« — t. j. bezkonfesionalna, ma i sa kojim satom vjerske obuke — »nastava i uzgoj. U ovoj struci odlikovao se osobito ministar nastave i bogoštovja u Francezkoj, Duruy«, — naš ga

2. Po programu lože jest i to, da se u nas nastoji mladež oteti uplivu »klerikalizma«, t. j. crkvi i njezinu uplivu na nju, te ju stvoriti takovom, da bude jednoč prikladno i gibko oružje protukršćanskoj cjepki: a to biva medju ostalim i time,

---

predstojnik za bogošt. i. nast. vjerno sliedi — »scieneći, da će ime svoje neumrlom slavom ovjenčati«, — na vlas kao i naš Illustrissimuš — »ako uz sveučilišta i akademije javnim troškom utemelji za ženski spol višja učilišta tako, da će se djevojke pod upravom onih istih javnih učiteljah, koji mužkoj omladini predavaju« — slično kako i u nas — »učiti što obširnije siloslovju i drugim prirodoslovnim znanostim«; — u nas k tomu još latinskomu jeziku i starim klasikom — »što mu u velikoj česti Francezke podje za rukom i oživotvoriti. Netreba osobita oštroumja onomu, koj umije stvari ocienjivati po njihovoj vlastitoj vriednosti, a ne po prividnoj sljepariji, te će namah primjetiti, da su u ovakovih zavodih očitoj pogibelji izvrženi najdragocjeniji uresi ženskoga spola, po imenu stidljivost, čednost i sramežljivost; izgubivši pako ove jednom djevojka, težko da će ikada, kako treba, vršiti dužnosti nježne majke, vjerne supruge i brižne kućanice, kojimi se ipak ponajglavnije, dà gotovo završuje njezin djelokrug. Izpoviedam, da mi vazda bijaše neugodno, sastadoh li se sa ženskinjom, koja, nemareći za one krieposti domaćega života, koje sveto pismo o snažnoj ženi toli krasno nabraja, radje se bavi mudroslovnimi, političkimi i inimi ovim srodnimi nauci. Jerbo ne samo da u njih žena riedko kada može nadmašiti dvojbenu slavu scioliteta i nedoukah, nego zanimajući se njimi ponajviše još zapušta ono, za što ju je tvorčeva mudrost opredielila. Nadalje znamo, da su majke ponajglavnije učiteljice i odgojiteljice i djece mužkoga spola.« (Bar u djetinjoj dobi svoga poroda.) »Znamo, na koliko blagostanje porodicah, a pošto narodi postaju od porodicah, i blagostanje istih narodah zavisi od materinske nabožnosti, koja tepajuće

što od najnovijega vremena istu nebogu, još nezrelu mladež, pače i nježnu djecu odozgor ne samo pripuštaju da pohadja kazalište, pače upravo pûte, nutkaju i rek bi gone, da pohadjaju kazališnte igre, davajući za tu svrhu mladeži i

---

još djetinske jezike upućuje izgovarati imena Boga i Spasitelja, nježne djetečje ručice sklapa, i prama nebu upravlja, te napokon koja je u kućnom krugu ponajglavnija braniteljica i uzdržateljica čednosti, reda, uzajamne ljubavi i svih ostalih kršćanskih kriepostih. Da li se to od osobah, koje će javne sveučilištne i akademičke zavode tečajem više godinah polaziti, te se ponajviše za mladjimi, većim dielom načeli materializma, pozitivizma i drugih pogubnih sustavah zadojenimi, a svake nabožne ćuti lišenimi učitelji povadjati, razborito može predmnievati, a neima li više razloga bojat se svega, što je ovomu protivno? može svatko lasno prosuditi.« (Nije-li ta druga obstojnost, koje se siedi stožernik s razlogom boji od takovih ženskih zavodah i sbog koje takovo odgojenje ženske mladeži po uzoru Duruy-evih zavodah odsudjuje kao štetno po obitelji i po narode, — nije-li, velimo, ta obstojnost u nas dandanas još slučajno podpuno takova, kakovom ju riše kardinal: a ono svakako nije načelno izključena od bezkonfesionalnoga zavoda, koji pripravlja žensku omladinu za pohadjanje sveučilištnih i akademičkih naukah, kakov je i naš ženski licej, a u rukuh svjetovnih profesorah srednjih školah; zna bo svatko, koj hoće da znade, da je u nas bilo do nedavna ne samo na sveučilištu, gdje ih ima i sada, već i u srednjih školah profesorah racionalistah, ateistah, materijalistah; — a neima li ih i danas, tko nam za to jamči? — Nastavlja kardinal: »dakle i svaki razuman čovjek može razabrati, kako očevidna, i kako sažalenja dostojna zla moraju ljudskomu rodu proizteći iz ovakove nastave. Nije dakle čudo, što su se nadpastiri francezki, a ponajprije veliki onaj biskup orleanski«, — Dupanloup —

posebne komade, i to skupa mladeži i mužkoga i ženskoga spola, po imenu i učenicam ženskoga liceja.

A kakovi su to kazališni komadi, na koje mladež odozgor pute i nutkaju? Primjerice »Sedam gavranah« sa razpuštenim baletom*) i druge

»kojega neumrle zasluge za vjeru cielomu su gotovo svietu poznate, s tolikim žarom apoštolske gorljivosti podigli proti pogubnoj ovoj obuci; a nije tašta nada, da će u francezkoj carevini« — g. 1869. kad je kardinal pisao, još je obstojala carevina — »najveći dio otacah a ponajprije majke, kojimi je stalo do sreće svoje krvi, svoju djecu oteti ovim opasnim izkušajem, te ju i nadalje povjeravati čistim rukam vjerozakonskih družbah, koje i dosad nastojeć oko vrla uzgoja ženske omladine umješe si steći neumrlih zaslugah.« — Tako siedi kardinal-nadbiskup na koncu svoga života a na pragu vječnosti. Čini se, kao da je proročkim okom predvidio, da će se i u njegovo stado nešto slična ušuljati, čim je ministar Duruy bio usrećio Francezku. — Tom sgodom preporučamo našim školnikom i duhovnoga i svjetovnoga stališa, koji žele u kratko i u brzo se orientirati u pitanju o zdravom kršćanskom osnovu odgojenja te ob odnošaju obitelji, crkve i države prama školi, ovu liepu okrožnicu od samih 28 stranicah. A pošto se je već prilično razgrabila, bilo bi željeti, da ju preč. duhovna oblast dade na novo preštampati. O. p.

*) Sam moderni balet po sebi, — neobazirući se na »drastične« ili, kako jedan naš dnevnik voli reči, »plastične« i »frivolne« ljubavne prizore, koji se pred nezrelom mladeži na pozornici odigravaju, — nije drugo, kako reče jedan naš rodoljub, inače velik, pače i prevelik prijatelj našoj Taliji, — nije drugo, van finija proštitucija ženskoga spola. Pa kad je ta »finija proštitucija« u nas toli česta, odkad je intendancija u rukah »rodoljuba pravoslavnoga Hrvata«, onda neće biti čudo, ako i u nas sve više učestaju

tomu slične predstave, gdje nezrela mladež gleda i sluša stvarih, koje bi toj dobi imale ostati skroz na skroz nepoznate, a pogotovo nebi ih smjela

onakovi živi djavoli u ženskom liku, kakova jednog sam gospodin intendant našega kazališta orisa u ovogodišnjem »Kazališnom almanaku za god. 1895 (tisak Dion. knjiž.) pod naslovom »Excelsior«, u osobi jedne glumice, djevojke nevjerojatno bezstidne i bezsramne. — »A omiljet će takodjer ženskoj nedorasloj mladeži našoj to više one vrsti »modernih legendah«, kakovu nam u istom almanaku priča Ksaver Šandor - Gjalski pod naslovom »Nikoljski dar« o ljubakanju »mlade, vrlo mlade učenice«, pod zaštitom, pače posredovanjem »sv. Nikole i njegova angjela - pratioca«, legendu koliko nemoralnu u obće, toliko blasfemnu napose. U toj legendi čitamo: »Nad još uspavanim ulicama lebdio u zoru svoga dana sv. Nikola sa svojim angjelom - pratiocem, da podju od kuće do kuće i nagradjuju dobru dječicu. Nadju se tako i kod prozora kuće br. 7. — I svetcu i angjelu zapne oko najprije o postelju, što je bila smještena u srednjoj sobi medju prozorima, a na njem spavala mlada — sasvim mlada djevojčica, tako krasna, da je angjeo u prvi mah pomislio, e to nije koji njegov drug iz nebeskih sfera. A sv. Nikola, ma da je davno isluženi biskup i od obiju crkava priznati svetac sa sijedom bradom, ipak je morao da se zagleda u divno čedo i s pravom gotovo umjetničkom i pjesničkom nasladom posmatra i duže no što je baš trebalo, to milo lišce, bijelo i rujno kao nebeski liljani . . .« itd.. ». . . i sv. Nikola i njegov angjeo razumjeli su da djevojče« (još sasma mlado!) »u snu priča i razgovara o nekom lijepom, dragom još času, što ga netom danju doživi! Moglo se razabrati nešto kao da veli: — išla sam ulicom, žurila se u školu, u jedared eto pred mene — mladića, — meni ispanu note iz ruke — on uljudno priskoči i digne note, pa mi ih pruži, klanjajući se, nazivajući me milostivom gospodjicom i reče mi, da mu je

gledati i slušati od ozgor, od poglavarah na to nutkana i pućena. — Što više, i male djevojčice upotrebljavaju kod baleta, i posebnu baletnu školu uredjuju ili već i urediše za mlade

ime ..... ah — kako mi se svidja! da dojde! — Hoće li doći? —« »— Bih li stavio na prozor smokava, slatkiša? — upita u to angjeo.« — »Čekaj, — kao da tu više nema želje za našim nikoljskim darovima! — odvrati sv. Nikola i dobroćudno staračko lice nešto se smrkne. — Duše mi — sve mi se čini — tu se već umiješao onaj mali djavolski pogančić i bacio iz tobolca svoga strjelicu. Ah — bože — bože — kad će jedared sv. naša vjera u istinu te olimpijske bogove za uvijek u pakao strpati. Dvije hiljade godina — i oni se još s nama natječu... Nego čuj — kako bi bilo, da pretečemo onog poganina — onog besramnog golišavca? — Što ćemo — napokon i svetci treba da su dan danas hitri. Da — da. Daj — angjele — jabuku i naranču, — a sada ćemo joj još nešto dati kao nikoljski dar. — Eh — neka joj se želja izpuni! — i sv. Nikola otprhne u donje ulice grada, gdje se zaustavi pred nekom kućom s velikim cimerom. — Šapnuo sam mu v snu, kuda treba sutra da ode! — rastumači svetac angjelu i otprhne u visine, da nastavi svoj posao....« — »Ah — ljetos se iskazao sv. Nikola! — sunu joj dušom misao«, našavši naime ta sasvim mlada učenica drugi dan jutrom krasnog mladića u sobi, i pruživši mu sva razdragana i razigrana »svoju krasnu ručicu.... i njihove se oči sastanu u blaženom dugom pogledu. Na kaminu smješteni mali božić Leljo iz bronza, kao da je zadivljeno pogledao u mlade ljude, i učinio kretnju, kao da mu više ne treba strjelice iz tobolca vaditi i da šapče: — I bez mene se nadjoše!«

Pa da se čudimo, da prerano probudjeni spolni nagon našu mladež a po njoj i družtvo i sav narod truje i uništava, a da vjere i ćudoredja i u javnosti sve više nestaje! Op. p.

naše djevojke. Ej onda: »Vale pudicitia virginea! Extorris facta vix amplius abditis occultabere tuguriis agrestibus.« Za koje vrieme, i u nas se bude moglo reći: »nema više djece!«

Da se na taj plačni kvarež mladeži u nas u javnosti šuti, to je još najplačnije. Budemo i zaboravit, da bi moralo drugčie biti.*)

VII.

Evo tako njeguju i ohranjuju današnji vlastodržci stidljivost i nedužnost mladenačku.

a) Al zato nada sve njeguju kršćansko mišljenje i kršćansku stidljivost u vladn. odjelu za bogoštovje i nastavu. Dodji u sgradu toga odjela, pa se divi. Tu u dvorani odjela za bogoštovje (kršćansko?) i nastavu (modernu-pogansku) sjaji na povišenu postamentu olimpijski patron poganske umjetnosti i kulture — goli golcati Apolo, tako te je mlade učiteljice, koje imadu službena kakova posla kod predstojnika toga odjela, stid, stupiti u tu dvoranu, da čekaju na audienciju kod Illustrissimuša, te vole vani na hodniku čekati, dok se Njih Presvietlosti gospon inoš udostoji, pustiti ih k audienciji k Presvietlomu.

Nu tegnulo bi s vremenom izličit i otu ograničenu, tjesnogrudnu i sredovječnu predsudu, na-

*) Da naši javni dnevnici, pa i oni, koje broje medju bolje, na sve to šute, pače u svojih kazališnih referadah i veličaju, nebi bilo moguće, kad bi stojali na katoličkom stajalištu načelno, a ne samo iz oportuniteta. Op. p.

zvanu »ženska stidljivost«: kon se i u nas provede »emancipacija« ženskinjah — a o tom se živo i radi — budu te ograničene ženske duše, koje nemaju smisla za višju umjetnost, već od mlada priviknute, da slobodnim okom gledaju i bez predsudah zriju takove uzvišene klasične umotvore. Onda već ne bude trebalo »Staromu hrvatskomu slobodnomu zidaru« u divnoj mu brošuri »Slobodni zidari ili framasonstvo« naricat, da loža u nas još nije dosta obljubljena: onda bude ne samo u Zagrebu, Sisku, Osieku i Zemunu, već u svakom povećjem našem mjestu i ložah *** braće i ložah *** sestarah, a to budu stecišta svega modernoga humanizma. — Sretne li tada Hrvatske! Jer onda se bude cielo javno i privatno družtvo u svojem mišljenju i djelovanju ravnati i vladati podpuno po etičnih načelih ne toliko starih klasikah, već, što je za naš slobodoumni viek još puno prikladnije, po etičnih načelih častne *** braće, budući da ta načela sadržavaju u sebi sve ono, što su klasični narodi slobodoumna u etičnom pogledu ikada stvorili, al modernome duhu upriličeno, to jest sadržavaju »čisti obćeniti moral« bez primjese kakove tobožnje pozitivne religije ili konfesije, a upravo time ta etična načela daleko nadvisuju ograničeno kršćansko shvaćanje morala.

b) Početak je tomu »čistomu moralu« starih klasikah, a poglavito častne *** braće već učinjen, kadno se je tu nedavno obnovljenu sgradu toga bogoštovnoga i nastavnoga odjela svetčanim na-

činom otvorilo i posvetilo idealnim bogoslužjem Apolonovim, hoće reći: deklamacijom odn. pjevanjem »božanskega« Apolonova himna. Samo je vječna šteta, što se to naumljeno bogoslužje nije moglo podpuno obslužiti po prvobitnom programu: pred samim netom spomenutim kipom boga Apolona, jer se je taj bog, kako je galantan a i političan, za taj par, dok su njegovi vjernici himan njemu u slavu pjevali, povukao iz dvorane u svoj »Schlafkabinet«, a to, kako vele, iz obzira prama jednome visokomu gostu, koji je svoju prisutnost bio obećao jedino uz uvjet, da taj »presvietli« bog za vazda odstupi iz dvorane. Al taj Apolo, kako je već vješt i moderno obrazovan, pozna dobro modernu etiketu, pa nije žalio učiniti se za čas nevidljivim, znajuć, da se svojom olimpijskom moćju izza obavljena bogoslužja phaëtonskom brzinom na svojih nebeskih kolih opet povrati na svoje mjesto. Pa tako i bi.

c) Još je većja šteta, da mora siromak sâm boraviti u bogoštovnoj dvorani, oddieljen od svojih olimpijskih sugradjanah i sugradjankah, dok se nikako nemože sprijateljiti sa onom kršćanskom družinom, što mu ju vrh glave po stropu ponamjestio vješti njegov učenik slikar Tišov. Zašto ga neoslobodit toga dosadnoga mu samotovanja, pa mu nedat »po hrvatskom običaju vriednu pajdašicu«, frajlu, à propos gospodju, Veneru? A to u nas, kakove su obstojnosti, ne bi bilo mučno izvesti, imajući ju mi živu živcatu, u osobi

vriedne i pristale, ako i ne baš više dražestne udove »plavojke«, glumice »redivivae«. Tä jadna sirotica morala ovako sama, hoće reći bez pomoći jakoga spola olimpijskoga, al dakako u pratnji svojih hofdamah »en negligée« poput nje, ili točnije »en costume d' Adam« u našem kazalištu*) za prošle sezone, — morala rekoh ta naša Venera toliko putah i to na očigled i starih i mladih i mladjih i najmladjih gostovah naprtiti na se težki posao, da nanovo zavede i u svoj »sveti brieg« povrati nesretnoga Tannhäusera, koga je ne-

*) Razumi se u starom, sada za naviek zatvorenome kazalištu, budući baš sada skoro dovršeno novo kazalište, bolje reći kazališna bazilika, u vriednosti trijuh novih župnih crkvah, koje će se sagraditi »ad calendas graecas«: tä za nje sada nije ni sila uz takov veleban hram Talijin. Žalibože, da smo mi tako nedotupavi, pa nikako nemožemo da esapimo, da je vriedno, te narod troši godišnjih 36.000 (sage: trideset i šest tisućah) forintih uz godišnjih preko 100.000 (sage: stotisućah) forintih deficita za kazalište, na račun dakako oporezovnikah, — za tu svrhu, da nam gospodin intendant uveo u kazalište toli česte razpuštene balete, pa opere, kakova je n. pr. »Tannhäuser« sa zornim »plastičnim« prikazivanjem Venerinih napastovanjah i »carstva božice senzualne ljubavi« (Obzor br. 129) te sa malicioznom i tendencioznom bajkom o nemilosrdnosti Rima a tomu unatoč protivnoj milosrdnosti Božjoj prama pokajaniku, ili kakova je n. pr. romantična čarobna priča »Sedem gavranah« sa »pustinjakom«, prikazivanim u ulozi razbludna ženara, koji zna i »blagosivljati« i »izpoviedati« i »ekskomunicirati« te sa raznimi drugimi sablažnjivimi, po vjeru i ćudoredje uvriedljivimi prizori i rečenicami u toj i njojzi sličnih kazališnih igrah, koje sami naši dnevnici, obožavatelji današnje naše

milosrdni i okrutni Rim odsudio i oproštenje pokajaniku uzkratio i tako ga zdvojna opet bacio u naručaj Venerin, a odaole u ponor pakla. Al ga je milosrdni bog (baš neznam pravo koji — kršćanski bez dvojbe ne) ća iz pakla izbavio, tako da »mladji hodočasnici« pravom pjevaju: ». . . I griešniku će tako baš — U paklu još se javit spas, — Jer milosrdan Bog je naš, — I stog će uviek čut naš glas! — Nad cielim svietom

---

Talije, zovu »gotovo frivolnimi, drastičnimi, prostimi« (Obzoz br. 136 i. dr.). Mi dapače držimo sav taj ogromni trošak za tu svrhu, odkinut od krvavih grošah siromašnoga naroda velikim zločinom, počinjenim proti vjeri i ćudorednosti i proti imutku naroda našega. No gosp. intendant jest debeli prijatelj novinarskim referentom, k tomu milijunaš, ima i svoju gostoljubivu villu, podigao spomenik Preradoviću, — pa je tako postao »dobar pravoslavan Hrvat«; a da je angažovao liep broj svoje pravoslavne braće iz »Srbije« i »srbsko-hrvatske« nam domovine, tko će mu to zamjeriti. Znali bi o tome još po koju donieti. — Neke novine, ako i težkim srcem, doniele su najnoviju viest »sa prilično pouzdane strane, da je ban, nesporazuman s nekim propozicijama Miletićeva programa, napose što se financijalne strane tiče, imenovao gosp. savjetnika Chlupa vladnim povjerenikom za kazalište, s tom uputom, da reducira projektirane izdatke i da dokine balet.« No iza toga izpravile su tu viest tako, da se radi samo o tom, da gosp. intendant »dobije od vlade jednu pomoćnu silu, koja će financijalnom stranom upravljati«. Kad bi ona prva viest bila istinita, napose o dokinuću baleta, za cielo bio bi to jedan od najzaslužnijih činah Nj. Preuzvišenosti i po javni budget, i po javni moral. No tim nebi se unapriedila tendencija stalne cjepke, pa zato ni ne vjerujemo onog, što se o baletu javilo. Dok to pišemo, donose novine

vlada Bog — Dobrotom milosrdja svog! — Aleluja! Aleluja! . . .« Kako li je prama tome uzvišenome shvaćanju božjega milosrdja ograničeno i nehumanitarno shvaćanje onog sredovječnog nadripjesnika Dantea, s njegovom bajkom: »Lasciate ogni speranza voi, che entrate!«

Pa da u nas milostiva gospodja Talija, praćena elegantnim gospodinom Apolonom i dražestnom gospodjicom, — pardon — finom go-

---

vijest, »da je ban, dakako jedva s ćudorednih, već ponajglavnije s financijalnih a možda i još drugih razlogah, dokinuo balet i, kako čujemo, i operu (»Obzor« o. g. broj 165, 166). Da se taj na vidik »katolički« dnevnik naš na jedno i drugo gorko tuži, odobravajući i hvaleći rad dosadašnjega intendanta beziznimno i bezuvjetno, opet je značajno za »katoličko« stajalište njegovo. To se stajalište takodjer karakteriše njegovim najnovijim zanešenjačtvom — sličnim onome za ere Kaulbarsove, — za ponovom prevlasti Rusije u Bugarskoj, nit »katolički« taj dnevnik mari zato, što bi time ondje katoličkoj crkvi i njenim toli uspješnim misijam odzvonilo, niti prigovara što tome, što Rusija traži kô neosporiv uvjet svoga prijateljstva, da bude knez »pravoslavan«, što bi dakle Rusija u Bugarskoj pomoćju svojih ruskih oficirah širila djelo »pravoslavlja« proti omraženoj uniji. Tako je taj list donio bez komentara, bez ijednog slova prigovora, besjedu, što ju reče Pobjedonoščev, taj uz Tolstoja najkrivniji i najfanatičniji neprijatelj katoličtva, mitropolitu Klimentu o nuždi, da budu svi Slaveni, napose Bugari, pravoslavni, hoće-li da im se Rusija približi Držimo, da takovu držanju u tih pitanjih netreba komentara, a svakako pokazuje to opet i opet u nas nuždu dnevnika katoličko-političkoga, kakov je n. pr. »L' Univers«, Reichspost«, »Magyar Allam« itd. O. p.

spodjom Venerom neoplemenjuje nadobudnu našu mladež i cielu publiku!! Živjela dakle hrvatska Talija! Živio i hrvatski bogoštovni Apolo sa hrvatskom »plavojkom« Venerom!

Al kud sam jadnik zašao iz osbiljne teme u tako krupnu šalu i satiru! Dà, dosta budi za sada te tragične šale, jer bi inače čitatelji tegnuli i zaboraviti, kakav list čitaju: ta nije to hrvatski »Trn«, već pravi pravcati »Slovenec«.

VIII.

Još bi imao, da odgovorim na jedno pitanje. Ako je istina sve to, što si dosada, moj brajane, nasjekao o protukršćanskom smjeru i djelovanju našega odjel. predstojnika za bogošt. i nast., te u obće o naših plačnih crkvenih i družtvenih obstojnostih: kako se onda sve to sudara sa činjenicom, svim nama poznatom, da isti predstojnik nastoji svakom se sgodom prikazivati kô prijatelj crkvi i duhovničtvu, — što više, da upravo katoličkih duhovnikah namješta, u svoju ih dakako preuzevši službu, na važnija mjesta u zemaljskih školskih i uzgojnih zavodih, kao na mjesta ravnateljska, upraviteljska, prefektska itd.? Da-li to čini zato, što želi crkvi veći upliv dati u te zavode? ili zato, da začepi usta nekim drugim duhovnikom, koji se neće lahke ruke usuditi napadati inštitute, kojim je na čelu brat duhovnik? ili zato, da po duhovnicih laglje uzmogne uzdržati vanjsku disciplinu i prištediti

više troška? ili zato, da se tim prikrije protucrkven duh svih tih zavodah? ili zato, da se s timi duhovnici tako manevrira, te će im biti služba doskora nesnosna, pa da se onda svietu uzmogne reći, kako se je pokušalo, dati uzgoj u ruke duhovnikom, a da se je pokazalo, da su zato nesposobni? Nema dvojbe, da predstojnik kod namještanja pazi i na to, kakove ljude namješta. — No to neću da sada na tanje razpredem: odgovorit ću na to možda drugi put, uzbude li zdravlja i dobre volje, pa nisam-li se odviše zamjerio svietlome Phoebus-Apolonu, te on uredniku »Slovenca« kao i cenzoru tegne raztjerati »nubila« bojazni i nesklonosti, da mi opet ustupe mjesta u »Slovencu«.

IX.

A medjutim nezamjerite g. uredniče, što je ova čitulja i više se otegnula, nego i sâm s prvine htjedoh: al bilo je za prvi put puno toga na rovašu; obećajem drugi put biti kraći, a možda i zanimiviji: tegnulo bi biti više Phoebuševa svjetla, da n. pr. razsvietli rajsku slobodu, što ju pod današnjom njegovom regencijom uživaju negdašnjega »popovskoga jarma i diletantstva« oslobodjeni učenici i vjernici božice »Paedagogije«, koji su danas pravi „παιδάγωγοι“ postali u onom izvornom znamenovanju kod starih Grkah i Rimljanah.

* * *

Dà sbilja! Malone i zaboravih izvinuti se, hoću reći, izviniti se cienjenim čitateljem i obrazložiti im: zašto ove čisto hrvatske obstojnosti neiznositi u kojem hrvatskom listu, već u slovenskom, pa još u »klerikalnom« strogom »Slovencu«?

Prvo nasjekoh jurve na početku ove čitulje; još bi valjalo dodati, da će se i braća Slovenci možda koje čemu naučiti iz naših obstojnostih. Drugo, što hren i paprika pristaje u jelo, koje ih podnosi, a nikako u kakov sladki naš »Koch«. Treće, što u nas vrlo zorno i rukopipateljno »produciraju« onu poznatu narodnu: »Tko istinu gudi, gudalom ga po prstijuh biju.«

A sad s Bogom, g. uredniče, te ostajem Vaš na začin i čišćenje krvi spremni

Hrvatski „Hren.“

Ovom brošurom počimamo niz brošurah hrv. crkveno-političnih prilikah.

Pojedini primjerak stoji	10 filira
Deset primjeraka	80 „
Svaki daljnji primjerak po	8 „

Dobiva se kod uprave „Slovenca“ u Ljubljani, kojoj molimo slati i novac.